

LLETRES

Montserrat Roig, el primer referent de la memòria de la deportació.

David Serrano

El 1972 és l'inici de la feina de **Montserrat Roig** pel tema concentracionari, especialment en tot allò que fa referència a la memòria dels deportats catalans als camps de concentració nazis: especialment en els de **Mauthausen** –on van anar a parar dotze sabadellencs o el castellarenc **Francesc Comellas**-, el gran gruiç, però també **Dachau** –on va estar un dels pocs supervivents que ens queda vius: **Josep Escué**, a Sentmenat-, **Buchenwald** –conegut per ser el lloc de reclusió d'un dels intel·lectuals il·lustres: **Jorge Semprún**, o **Ravensbruck** –camp de dones on van anar-hi a parar dones íntegres i referenciables com el cas de la rubinenca d'adopció **Neus Català**.

El motiu d'aquest enorme treball endegat, que la converteix en el precedent valuósíssim de les noves generacions que estem treballant al voltant d'aquest tema –ple encara de buits historiogràfics, literaris o sociològics per cobrir i que ella ens va apuntar intel·ligentment-, va ser doble: d'una banda l'amistat amb **Josep Benet** i de l'altra, i d'aquesta és de la que realment puc parlar, l'especialíssima relació establerta amb un home de lletres, un homes introvertit i profundament marcat per la seva experiència concentracionària, però gran seductor de la paraula i de la mirada: parlo de **Joan Amat-Piniella**.

Es conegueren per casualitat i, a partir d'aquí, Amat es convertí en el principal impulsor d'una feina ingent, la de buscar, analitzar i intentar conèixer noms i cognoms de la major part dels catalans que tingueren la dissort d'anar a raure als camps de concentració nazis, convertits en empreses d'extermini industrial, fórmula sense

massa èxit amb què em refereixo a la idea jueva de l'Holocaust.

El 1977 **Edicions 62** tingué la valentia de publicar aquesta extensíssima obra, punt de partida i de referència de la sociologia de la deportació, més que no pas la historiografia; de la mateixa manera que se celebra ara la seva reedició amb un format molt més àgil i assequible. Potser hi trobo a faltar un pròleg que proposés una reflexió sobre la feina feta al llarg d'aquests 25 anys quant al tema concentracionari. A **Els catalans als camps nazis**, **Roig** analitza des de la diferent procedència dels deportats que pogué conèixer o tenir-ne notícia –avui dia sabem que força es varen quedar fora d'aquests llistats, no per mala intenció sinó per desconeixement i per parcialitat per part d'alguns dels seus informadors-, però sobretot la vida diària als diferents camps i kommandos externs. Hi trobem també els primers llistats de trasllats, destinacions, datacions, o defuncions.

L'obra, com ja he dit en més d'una ocasió arran d'alguns dels actes a què se m'ha convidat per commemorar el desè aniversari de la seva mort, cal valorar-la des de la perspectiva d'aquell qui s'enfronta, des del sentiment i el compromís, a la difícil tasca de tractar un tema que encara avui compta amb força espais per omplir i amb alguns tabús per resoldre. No deixa de ser una obra predecessora però crec que cal treure-li també l'aurèola mítica que l'envolta. Ha estat el referent indiscutible per a tots els nous investigadors del tema de l'exili i la deportació catalana i espanyola, i és a partir d'aquí, marcats els camins i les intuïcions que hi comença a haver treballs amb vertader rigor científic –val a dir que la seva voluntat no era pas aquesta, d'aquí un dels seus valors afegits-, com es pot comprovar amb la ingent feina que s'està fent al voltant del ja reconegut **Fons sobre la Deportació: 1939-1945**.

I val a dir que **Quadern** s'està convertint, amb la inclusió periòdica d'articles d'investigació o reflexió de la matèria, com la mateixa Roig havia fet i promogut a diversos mitjans escrits, amb punt de referència de la investigació de l'**Holocaust**, com així ja ens ho han reconegut, públicament i per escrit, centres capdavanters com la mateixa **Universitat Yad Vachem de Jerusalem**, el centre de difusió i investigació de major reconegut prestigi mundial sobre tot el que envolta el món de la Shoah.

Montserrat Roig *Els catalans als camps nazis*

Un document imprescindible sobre l'holocaust

AQUESTA OBRA CABDAL TRACTA DELS CIUTADANS NASCUTS O IMMIGRATS EN ELS PAISOS CATALANS QUE van patir la deportació als camps nazis. De fet, no és simplement que el llibre parli d'aquests ciutadans, sinó que són ells mateixos els qui hi parlen. Perquè un dels grans mèrits de Montserrat Roig és d'haver sabut oferir-nos el dring autèntic de les seves veus formant una convincent presència col·lectiva. Així, tants anys després, la lluita heroica dels deportats republicans per resistir davant la degradació i la barbarie del nazisme i per mantenir-se fidels als seus ideals resulta encara una lliçó actual, fecunda i esperançadora.

na feia 62

